

lissima fomenta & unguenta per aliquot dies applicuit, ut laxaret omnia; deinde novacula rescidit callosam cicatricem, quæ digitos dorso manus alligabat, similique modo concretos inter se digitos separavit, postea pulchro artificio, applicata machina, sensim digitos in naturalem situm reduxit, uti in loco citato figura demonstrat. Post faciei combustionem reflexam palpebram inferiorem genæ concrevisse vidit: unde foedissima lippitudo tota vita manebat.

S C I R R H U S.

§. 484. **S**cirrhosus (392.) pro causa habet quiddam succum in glandula coagulare, inspissare, siccare, potest. Ejus ergo sedes omnis glandula: sed imprimis quæ liquorem facilius inspissandum habet, vel ratione loci stagnare plus cogit. Unde in oculis, naribus, ore, mammis, axillis, inguinibus, pancreate, mesenterio, utero, sæpius obtinet.

Sequitur jam ultimus inflammationis exitus, quando nempe (vide Commentaria §. 392.) nec resolvitur inflammatio, neque tamen separatur a sanis partibus vicinis illud, quod vitali humorum motui secundum fanitatis leges peragendo ineptum redditum fuerat, tam in fluidis quam in solidis partibus. Ut autem, ubi de Gangræna agebatur, dictum fuit non tantum de illa specie, quæ post validas inflammationes sequebatur, verum etiam de Gangrænis ab aliis omnino causis oriundis; ita pariter & in hoc capitulo generalis Scirrhi historia & curatio describitur.

De tumorum differentiis agens Galenus (q) dicit, tumores duros & absque dolore scirrhos vocari: hancque scirrhi definitionem pluribus in locis habet, & videtur hæc generalis maxime fuisse scirrhi notio. Quibusdam tamen in locis parum diversam scirrhi descriptionem dedit, dicens: *Exquisitus igitur Scirrhos tumor est præter naturam, sensu carens, & durus. Non exquisitus autem non omnino quidem sine sensu est, sed ægry tamen admodum sentit. Qui igitur sine sensu, incurabilis est; qui vero hebetis sensus est, non quidem insanabilis est, tamen non facilius curatur (r).* Quod autem in hoc loco Galenus vocabulum *ἀσθητός* non usurpaverit eadem significatione, qua *ἀσθής* solet sumi, patet evidenter ex alio loco (s), ubi dicit: *Scirrhos nominamus tumorem durum, qui sine dolore est, non tamen omnino sine sensu; talis enim insanabilis non est.* Ex quibus omnibus saltem hoc patet, duritiam sine dolore in omnibus scirrhis adesse; in pessimis autem & insanabilibus, secundum Galenum, etiam insensibilitatem.

Non autem in locis glandulosis tantum, verum etiam in aliis corporis partibus scirrhos descripsit Galenus. Decura enim scirrhi agens (t) aceti vires commendat, tanquam efficaces & tistas, ubi carnosæ musculorum partes in scirrhum induruerant: majori cautela in aceti usu opus esse voluit, si ligamenta vel tendines simili malo afficerentur. Imo in puero, ex Erysipellate vehementer adstricto & refrigerato, tumorem scirrhosum in toto femore relictum fuisse dicit (u). Negari enim non potest, etiam in locis aliis corporis, quam in glandulis tumores præternaturales, duros, indolentes reperiri; qui ergo ex generali definitio. Galeni scirrhi vocari deberent: Verum cum alium sæpe exitum ha-

Ex quibus omnibus patet, magnam requiri in Chirurgo peritiam & dexteritatem, ut graves combustiones absque insigni deformitate, aut usum partium depravatione, curentur; atque sæpe immedicabilia mala nasci, dum imperiti, jactatis ad combustionem remediis confisi, quæ levioribus malis curandis sufficiunt, graviorum combustionum curam aggrediuntur.

beant hæc mala, neque tam facile in cancerum degenerent, forte melius tumores scirrhoides vocari possent, distinctionis causa.

Scirrhi autem proprie dicti sedes glandula videtur esse, sive folliculus cavus, cujus latera omnis generis vasculis constant, & in cujus cavum minimarum arteriolarum oscula hiantia singulare liquidum deponunt, arteriosa fabrica a sanguine allato ad glandulam secretum: per glandulam emissarium deinde collectum in ejus cavo liquidum exit, variisque usibus in diversis locis corporis præstat. Simples tales glandulæ plurimæ sunt, quæ collectum in suis cavis liquidum versus cutis exteriora, vel in superficies membranarum, cava narium, oris, faucium, asperæ arteriæ, œsophagi &c. eructant. Si vero plurimi tales folliculi simul adunati concipiuntur, quorum emissaria omnia in unum canalem majorem abeunt, qui collectum sic liquidum in singulares usus deferit; tunc glandularum harum congeries, una communi membrana vestita, & in unum commune emissarium desinens, vocatur glandula composita, sive conglomerata, ex quorundam Anatomicorum sententia. Parotides, v. g. & reliquæ glandulæ salivam a sanguine secernentes, & per unum emissarium in cavum oris emittentes, tales dicuntur. Videantur de his illa, quæ in Institutionibus Medicis Celeberrimi Boerhaavi §. 241. & sequentibus habentur.

Omne ergo illud, quod succum glandularum fabrica secretum, in cavis illorum collectum, coagulando, inspissando, aut exsiccando potest reddere immeabilem, sic, ut per illorum emissaria exire nequeat, dabit scirrho originem. Idem etiam efficiet omnis causa, quæ externa compressione sic angustat glandularum emissaria, ut secreti in cava illorum succi exitus impediatur. Distenditur enim tunc a retento succo folliculus, tenuissima pars sola resorbibitur, extendit glandulæ folliculum, comprimet vasa per membranas glandulæ decurrentia: unde tumor orietur & durities ab infarctis vasculis, & coagulatis, inspissatis, aut exsiccatis liquidis, nervisque per glandularum fabricam dispersis compressis, orietur doloris absentia; & in scirrho insanabili, ut dixit Galenus, ab eadem causa fiet omnimoda insensibilitas.

insensibilitas. Verum etiam in aliis corporis locis, in quibus arteriosa fabrica, absque folliculorum talium interpositione, secretus humor in communi quodam receptaculo colligitur, similia mala oriri possunt. Sic v. g. in testibus arteria sanguinem advehens venæ sociæ sanguinem rubrum trahit: deinde in ramulos innumerabiles divisa, totam ferè testis substantiam constituentes, ultimis suis osculis eructat in commune receptaculum humorem singularem, mirabili hac fabrica, a sanguine secretum. Si jam quacumque de causa impediatur liber exitus collecti illius in communi receptaculo humorem, omnia eadem fient mala, ac modo de glandulis sic affectis dictum fuit, & testis in tumorem durum indolentem distenditur, id est scirrhosus fiet. Frequentia satis in Praxi exempla occurrunt, quæ hoc confirmant, quibusque constat, difficillimam hic loci, æque ac in aliis scirrhis, esse curationem, & in cancerum pariter testium has indurationes converti. Sed & in aliis visceribus idem obtinere poterit. In hepate enim a sanguine venæ portarum secretum bilis hepatica, quæ minimis ramulis, per totam hepatis substantiam dispersis, recepta tandem in magnum ductum hepaticum infunditur, per quæ illum versus intestina deferunt. Si jam ipse ductus hepaticus obstructus fuerit; vel minores ramuli, in hunc secretam hepatis fabrica bilem deferentes, a quacumque causa fuerint obstructi, stagnante humore coagulato, inspissato, exsiccato; itaque hepar, vel quadam ejus pars poterit in scirrhosum tumorem distendi. Cui malo producendo multum favet, sanguinis venæ portarum tardior motus (cum jam venosus ductus iterum per convergentium angustias pelli debeat), & secreti humoris facilis degeneratio in lentorem immeabilem. Adeoque, licet ex quorundam Anatomicorum sententia in glandulis, conglomeratis dictis, ut v. g. Parotide, & similibus, non forent tales folliculi colligentes secretum ab arteriis liquidum, & minimis suis emissariis in commune ductum excretorium deferentes; sed ramuli secretorii ex arteriis derivati, nullis folliculis interpositis, directe in ductum excretorium deferent secretum humorem, nasceretur tamen ab iisdem causis scirrhosus: si nempe succus ille, ab arterioso sanguine secretum, coagulatus, inspissatus, vel exsiccatus obstructer dictum commune excretorium, vel & ramulos illos secretorios, eundem succum in commune hoc receptaculum deferentes. Magna enim difficultas curationis scirrhi, qui in glandulis proprie sic dictis hæret, præcipue consistit in eo, quod materies in his folliculis collecta extra circulationis territorium quasi hæret, neque impetus liquidi arteriosi, cordis & vasorum vi propulsi, directe adeo in hæc loca agere possit. Sed si parotis glandula ex arteriis minimis, in glomerem convolutis, & ultimis suis emissariis secretum liquidum in ductum commune excretorium deferentibus, consistet; an ullo cum effectu arteriosi liquidi impetus ad ultima illa oscula inspissato fluido infarctis pervenire poterit, ut obstructum illud refert, vel ipsa hæc minima vascula una cum obstructu humore benigna suppuratione separet a reliquis vasculis, quibus coherent? certe patebit, credo, hæc pensitantibus, summam hic difficultatem esse: & docent tardiosissima talia testium mala, in quibus tamen sine folliculis interpositis secretio fieri videtur, hujus rei veritatem.

An ergo eo curatu difficilior scirrhosus, quo in glandulis magis compositis hæret? sic videtur: Dum enim folliculi illi simplices, qui in cute externa li-

nimentum illud pingue colligunt, & emissariis suis excernunt, obstruuntur, accumulatur secretus humor, distenditur folliculus, & tumor nascitur, quia a varia consistentia materiæ contentæ diversum nomen habet, Meliceridis, Atheromatis, vel Steatomatis: ut dictum fuit in Commentariis §. 75. & 112. n. 1. Videntur enim tales tumores huc referendi esse, imprimis si duriores materiam continent, ut in steatomatibus fit; tunc enim sub generali scirrhi definitione (vide §. 392.) continentur. Sed ampullosos dictos tales tumores audacter incidunt Chirurgi, contentam materiam expriment, & deinde validis suppurantibus, vel & erodentibus, folliculi ipsius eavum consumunt; felici toties cum successu. Raro enim hi tumores in canceri malignitatem degenerant, licet externa specie scirrhum malignum referant. Vidi memorabile hujus rei in hac urbe exemplum. Sexagenarius vir jam per multos annos gesserat tumorem durum, sensim augmentum, tandemque pugni magnitudinem æquantem, in inferiori & sinistra faciei parte prope maxillæ inferioris angulum: lata basi quidem cuti inhærebat, sed mobilis una cum cute elevari poterat, nulli subjæctæ parti accretus. Incepit sensim magis in fastidium elevari tumor; cutis rubra, imo fere livida apparebat in apice tumoris; pruritus primo, dein dolor in cute distenta oriebatur; & cum pessima quævis metueret boni senis familia, nihilque ipse tumori applicari vellet, sponte ruptus fuit apex: exivit materia glandulosa dura, subsedit tumor omnis, sic ut vix vestigium maneret, atque aliquot adhuc annis cruda senectute postea vixit. In compositis autem glandulis, si scirrhosæ fuerint, succus ille inspissatus non in cavo hæret, sed in pluribus loculis vel & vasculis dispersus est; unde longe major curæ difficultas est, uti facile patet.

Præterea, si scirrhosa facta fuerit glandula composita, multum distendit, in quibus vasculis glandulæ obstructio hæret. Sunt enim hic vasa, quæ sanguinem arteriosum adferunt, a quo per glandulæ fabricam peculiaris succus secretur: adiunt vasa, quæ succum illum ab allato sanguine secernunt: sunt & vasa, quæ secretum hunc liquorem continent: adiunt denique & alia, quæ illum excernunt. Si jam vasa adferentia obstructa fuerint, videtur vitalium humorum impetus loca hæc obstructa vi sufficiente urgere posse, ut fiat per suppurationem separatio finium obstructorum a reliquis. Forte illud obtinet, quando in morbis toties tumentes parotides glandulæ in benignam suppurationem abeunt. Ubi vero in secernentibus vasculis simile malum obtinet, facile patet, minori impetu vitales humores in hæc loca agere posse. Ubi autem in vasculis secretum liquorem continentibus, & colligentibus, concretus stagnat humor, ille extra circulationis limites positus ad optima etiam remedia rebellis est. Si vero in ductibus excretoriis idem malum obtineat, eadem ratio est; nisi quando talis horum situs est, ut cum fructu resolutiva, & concretum humorem attenuantia, remedia illis applicari possint, vel causa quadam circa ipsum ultimum officium ductus excretorii glandulæ hæreat, quæ vel obstruendo vel comprimendo liquidi excernendi exitum impediatur. Sic v. g. si in ipso ductu excretorio parotidis glandulæ infarctus humor hæserit, tota glandulæ hujus fabrica in scirrhum converti poterit, sed situs hujus ductus spem facit, ut fomentis, frictionibus &c. adhuc superari possit.

(q) Comment. in Aphor. 24. Sect. IV. Chart. Tom. IX. p. 155. & Comment. in text. 2. Lib. VI. Epid. Hippocrat. ib. p. 356.

(r) Galen. Meth. Med. ad Glaucon. Lib. II. c. 6. Charter. Tom. X. p. 372.

(s) Method. Med. Lib. XIV. c. 6. p. 324.

(t) Ibid. c. 6. p. 322.

(u) Ibid. Lib. II. Method. Med. ad Glaucon. c. VI. Charter. Tom. X. p. 378.

incipiens malum ; omnium maxime quidem , si circa hujus ductus aperturam , qua in os secretum & collectum liquidum effunditur , causa obstruens hæret , vel tumor aliquis in vicinia aperturæ hujus natus illam compresserit . Confirmant hanc rem illa , quæ in genitalium morbis observantur . Si enim a gonorrhœa vel alia quacumque causa tumor nascatur circa illum locum urethræ , ubi vesicularum feminalium & vasorum deferentium communia emissaria hænt , impeditur excretio liquidi testibus secreti , aliquando in utroque teste , sæpius in alterutro tantum , tuncque incipit paulo post tumere vas deferens & epididymis , deinde etiam ipsa proprie dicta testis substantia . Observavi tunc semper , epididymidem prius tumere , & satis sæpe indurescere ; testem vero postea etiam distendi in majorem molem quidem , sed longe molliorem tactu , quam est distenta epididymis . Soletque in hoc casu feliciter plerumque curari tale malum , quia causa non in ipsa testium substantia , sed circa finem ductus excretorii hæret . Simul ac enim tumor ille in urethra minuitur , sensim etiam decrevit epididymis , & lenibus frictionibus adhibitis ad pristinam redit magnitudinem & molliem , omnisque testis tumor evanescit . Ubi vero ipsa testis substantia in durum tumorem attollitur , nullo vitio prius observato in epididyme , longe difficilior morbus est ; talisque scirrhus rarissime , vel nunquam , resolvi poterit . Malum enim tuac hæret in minimis illis vasculis fecerentibus , vel secretum liquorem continentibus , quæ tot circumvolutionibus miro ordine hic disponuntur , ut nullus fere , vel exiguus admodum , possit esse impetus vitalis liquidi per parvam adeo arteriam spermaticam huc allati ; nihilque fere sperari possit ab externis remediis , cum tot involucris intricatissima hæc testium substantia defendatur .

Cum ergo a coagulatione , inspissatione , aut exsiccatione succi glandulosi scirrhus nascatur , patet , illum frequentius nasci debere in illis locis , ubi glandulosa fabrica viscidus humor secretitur ; vel qui , licet statim post secretionem talem lentorem non habeat , illum tamen paulo post acquirit . Totum os internum , fauces imprimis , œsophagus & aspera arteria , pulmonis bronchia &c. cryptulas tales mucosas habent , in quibus lentus mucus deponitur , lubricandis & defendendis his partibus inserviens ; non mirum ergo frequenter hic scirrhos nasci . Recensentur jam illa corporis loca , in quibus scirrhi sæpius observantur .

In oculis . Glandulas sebaceas in palpebrarum limbis positas , unctuosum smegetha parantes , quod palpebras illinit , & ab attritu mutuo defendit , obstruendis suis emissariis , intumescere posse , & tumores scirrhosos facere , satis frequentia testantur observata : sed & glandula innominata hic hæret , similibus morbis obnoxia . Et caruncula illa , in majori oculi angulo locata , scirrhescit aliquando , & in magnam molem excrescit . Scirrhum talem in majori oculi sinistri cantho natum , castaneæ magnitudinem æquantem , feliciter abstulit *Hildanus* ; & trium septimanarum spatio , illæso visu , sanavit . Magis horrendum casum idem auctor refert : ubi ingens scirrhus , durus , lividus , & jam canorescens , ovo anserino major extra palpebras

(*) Epist. IX. Tab. IX. fig. 7. (y) De Morbis L. 2. c. 11. Chart. T. VII. p. 93.
 (z) Observ. Chirurg. Cent. 1. Observ. 19. p. 93.
 (a) Ibid. Observ. 20.
 (b) Epist. Problem. 15. p. 10. &c. & alibi pluribus in locis .

prominebat , postea inmani Hæmorrhagia terribilis : summa tamen dexteritate , methodo ibi descripta , totum hunc tumorem una cum integro oculi bulbo ex orbita resecurit , & a calamitosissimo hoc malo nobilem virum perfanavit .

Narium . Membranam mucosam , narium cava investientem , numerosis scatere corpusculis glandulosis , demonstravit *Ruysschius* (x) & figura expressit . Cum autem liquor his glandulis secretus facillime inspissetur , scirrhis hic nascituris frequens datur occasio . Videtur jam *Hippocrates* scirrhos in his locis natos descripsisse (y) dum de Polyptis agit , quorum quinque distinctas observavit species . De secunda autem specie dicit : *Nasus carnis impletur , & attraxta caro dura apparet* ; quam ferramentis comburi iussit . Quartam autem Polypti speciem sic describit : *Intus circa cartilaginem durum quid aliqua ex causa nascitur , & videtur esse caro ; si vero attigeris , sonat velut lapis* . Naso autem per scalpellum diviso pariter inuri iussit , ut curetur hoc malum . In quinta autem polypti specie agnoscitur , *in cartilaginis summa parte ex obliquo velut parvos caneros exoriri* , quos etiam inurendos voluit .

Ore . Mucosis cryptis omnes fere oris interni partes præditas esse , hodie satis notum est . Palatum osseum investiens membrana callosa illas habet ; uvula , velum pendulum palatinum , tonsillæ , membrana mucosa in spiras sinuosas complicata constantes , numerosissimos habent tales mucosos folliculos , patentibus osculis spumantem mucum copiosissimum hic eructantes . Faucium postrema pars lacunas tales mucosas plurimas habet , quæ ulcuscula mentiuntur , & hac specie imperitis sæpe imponunt . Non mirum ergo est , toties hic scirrhos observari . Tonsillas , post inflammationem illarum male curatam , in scirrhos induruisse vidi aliquoties . Uvulam scirrhosam in tumorem durum , lividum , inæqualem excrevisse , sic ut totum oris cavum impleverit , & dentes anteriores fere attingeret , observavit *Hildanus* (z) . Circa uvulæ radicem tumorem durum inæqualem , ovi gallinacæ magnitudinem æquantem , vidit idem auctor (a) ; unde respiratio impediebatur , cibique , sed imprimis potus , deglutitio difficillima fiebat .

Mammis . Quamvis enim mammas glandulosas esse negaverit *Ruysschius* (b) ; talis tamen illarum fabrica est , atque illa lactis a sanguine secreti indoles , ut in mammis satis facile scirrhi nasci possint : quam rem etiam observationes quotidianæ confirmant . Ex arteriis enim , nullis folliculis interpositis , emissi tubuli lactiferi cum vicinis coeunt in majores ramulos , tandemque vasa lactifera majora faciunt ; quæ iterum angustantur , & minimis fistulis in papilla exeunt . Cum autem lac in mammis collectum , lactifera vasa distendens , possit redire iterum in vasa , unde exiverat , & ne guttula quidem lactis per papillam exeunte , turgidissima mamma aliquando depleatur satis cito & subfidat , patet tubulos lacteos continuari arteriis ipsis , nullosque folliculos inter hos & illas interponi . Verum lac , ex sua natura in coagulum facile tendens , stagnans in vasis lactiferis dilatatis , in colostrum & serum abit : hoc tenuius per papillæ aperturas dilabi , vel & facile redire in sanguinem potest , colostrum vero sero suo orbem hærebit immeabile

in va-

in vasis lactiferis , magisque exsiccatum tandem in scirrhum , vix resolvendum sæpe , abit . Cumque in glandulis proprie dictis natus scirrhus ideo sæpe ad optima remedia rebellis erat , quia vitalium humorum impetus & efficacia in coagulatum succum , glandulæ cavo contentum , nullum fere effectum facere poterat ; idem & in mammis obtinebit . Majores enim tubuli lactei respondent cavis glandularum , colligentibus secretum humorem ; angusta eorundem extrema , in papilla hiantia , similem usum habent ac glandularum emissaria , collectum in cavo humorem deducunt . Patet ergo ratio , quare in mammis , licet proprie loquendo glandulosa non fuerint , scirrhi tamen nasci possint .

Axillis , inguinibus . Dictum fuit in Commentariis §. 416. glandulas in locis positas aptissimas esse , ut excipiant illa , quæ ex universali humorum massa abscedunt : ideoque & in morbis , & aliquando in sanitate , salutari naturæ molimine versus hæc loca deponi quædam , quæ alibi forte magis nocuisent . Hinc subiti sæpe tumores in his glandulis nascuntur ; & aliquando satis rebelles , sive ob materiæ impactæ indomabilem naturam , sive ob intricatissimam harum glandularum vascularem compagem ; qua fit , ut liquidi arteriosi impetus minori efficacia in hæc loca obstruata agere possit . Quando inveteratus scirrhus mammas occupat , plerumque & subaxillares glandulæ tument indurata . A Venereo contagio inguinum glandulas in difficilimos curatu scirrhos sæpe mutari , omnibus notum est .

Sed non tantum in externis partibus corporis , verum etiam in internis toties scirrhi inventi fuerunt , qui pertinacissimis morbis chronicis originem dabant .

Pancreate , Mesenterio . Plurimis observationibus Medicis constitit , has partes scirrhosas inventas fuisse : paucas adduxisse sufficit . Rustica , quinquaginta & unum annos nata , numerosa prolis mater , sana satis vixerat : ante quinquennium ægrotare inciperat , mensibus subito suppressis , & crebro vomitu , simulque tumore abdominis sensim incrementum , qui totum hypochondrium dextrum occupans manibus palpari poterat , & versus sinistram corporis partem dimoveri : tandem post insignes cruciatus periit . Aperto cadavere , præter alia mala , omnes glandulæ mesenterii scirrhosæ inventæ fuerunt ; & simul apparuit , tumorem illum , qui exterius palpari poterat , fuisse pancreas tumidam & scirrhosam . Imo & pylori circulus scirrhosus inveniebatur ; & ventriculi interior facies undique glandulis induratis albicantibus scatebat (c) . Totum Pancreas & Mesenterium scirrhosa & immensæ molis in cadavere mulieris sexagenariæ vidit *Paræus*

(d) : & affirmat ibidem , quod in cadaveribus illorum , qui scrophulis laboraverant , invenerit glandulas Mesenterii tumidas , variæ magnitudinis , sic ut quædam pugnum æquarent : & in quibusdam inveniretur gypsea materia , in aliis vero purulenta . In cadavere mulieris Hydropicæ plurimæ glandulæ scirrhosæ repertæ fuerunt , quarum decem vel duodecim pugnum æquantes ligneam habebant durtiem (e) .

Utero . Scirrhescere uterum jam monuerat *Hippocrates* (f) , atque in hoc loco solo (saltem alibi me invenisse non memini) vocabulo *σχιρρῶδες* usus fuit . Si uteri scirrbo affecti fuerint (*σχιρρῶδες*) tum menses occultantur , tum illorum os convitet , neque concipit : & velut aliud quid est . Quod si contigerit , tanquam saxum illic esse videtur &c. Et apud *Eginetam* (g) uteri scirrhosus describitur . Imo & alio in loco *Hippocrates* (h) cancrum ex scirrbo uteri metuendam esse scribitur . Quam mulieri uteri duri evadant , & ad pudenda promineant , & inguina indurentur , & ardor in pudendis insit , canescere incipit . Recentiorum pariter observationibus constitit , talem morbum in hac parte aliquando inventum fuisse . In cadavere mulieris , quæ durum & distentum abdomen diu gesserat , *Paræus* (i) invenit uterum caput hominis adulti magnitudine sua æquantem , quem de cadavere exemptum cum coram pluribus Medicis & Chirurgis discindere vellet , totam ejus substantiam adeo duram & scirrhosam invenit , ut acuto scalpello vix dividere potuerit . Dissecta uteri latera trium digitorum transversorum crassitiem excedebant . In uteri illius cavo inveniebatur densum scirrhosum corpus , binos pugnos magnitudine æquans , quibusdam in locis tantum adhærens uteri parietibus : in hujus massæ substantia atheromata , cartilaginee , imo & ossa reperiebantur . In medio uteri collo similis scirrhosus ovum gallinaceum mole excedens inveniebatur . Uterus autem ille cum contentis novem librarum pondus superabat . Apud *Hildanum* similes observationes habentur , quæ hanc rem confirmant (k) .

Quamvis autem in locis corporis , hac paragrapho enumeratis , frequentius inveniantur scirrhi ; tamen & in aliis visceribus pariter deprehensi fuerunt . Hepar scirrhosum vel in toto , vel in parte , inventum fuisse , passim apud observatores legitur . Scirrhum lieni familiarem morbum esse & diuturnum *Aretæus* (l) memoriæ tradidit . In ventriculo & intestinis scirrhosus inventos fuisse , in observationibus paulo ante memoratis , & apud plurimos observatores habetur . Vesicam urinariam totam scirrhosam fuisse , ejusque membranas quartam pollicis partem crassitie æquasse legitur (m) &c.

§. 485. **H**inc inflammatio (392.) ; lac stagnans , caseosum , durefcens , coagulatum ; congeries atrabiliaria sanguinis , bilisve , maxime cessante consueto menstruo , vel hæmorrhoidali fluxu ; lapidescens , crassa , auftera , gypsea materies ; vita triftis ; victus durus ; hæreditaria labes , scirrhum creare possunt .

Recensentur hac paragrapho præcipuæ causæ , a Inflammatio . Dictum fuit in Commentariis §. 392. inflammationem circa loca glandulosa aliquando

(c) Miscellanea Curios. Dec. 2. ann. 6. pag. 271. (d) Lib. XII. chap. 21. pag. 176.
 (e) De la Motte Traité complet de Chirurgie Tom. II. pag. 160.
 (f) De Mulierum Morbis Lib. II. cap. 38. Charter. Tom. VII. pag. 821. (g) Lib. III. cap. 68. pag. 54.
 (h) De Natura Mul. c. 28. Chart. Tom. VII. pag. 692. & de Morbis Mul. Lib. II. c. 41. ibid. pag. 823.
 (i) Livre 24. chap. 41. pag. 616.
 (k) Observat. Chirurg. Centur. 1. cap. 65. 66. 67. pag. 31.
 (l) De Caus. & Sign. Morb. diut. Lib. 1. cap. 14. pag. 47.
 (m) Abrégement of the Philosoph. Transact. Tom. III. pag. 147.

quando in scirrhum desinere; tuncque non separari vasorum obstructorum fines una cum infarcto immeabili liquido a vicinis partibus sanis, sed manere illud morbosum, atque adeo indomabilem indolem saepe acquirere, ut postea nullo naturæ vel artis molimine solvi possit; sed vel tota vita maneat, vel ferro aut igne tolli debeat. Pulcherrime hanc scirrhi ex inflammatione originem notaverunt Veteres Medici. Sic *Aretæus* (n) dicit. *Si a Phlegmone jecur non suppuratur, non est absurdum, tumorem durum temporis progressu in scirrhum mutari.* Et *Ægineta* (o) de uteri scirrhu agens habet sequentia: *Scirrhus uteris, aliquando repente, sine causa evidenti: plerumque vero a Phlegmone progressa, quæ nec soluta, nec in abscessum conversa fuit.* Videnturque scirrhusæ tales male curatæ inflammationis reliquæ non tantum in locis glandulosis, verum etiam & in aliis corporis partibus obtinere. Observaverat hoc *Galenus*, ubi de Erysipelatis cura agit (vide locum citatum in Commentariis §. 390.). Postquam enim dixerat, illud majorem refrigerationem requirere, quam Phlegmone, monet, incauto refrigerantium usu lividam cutim fieri, imo & nigrescere, potissimum in fenilibus corporibus: sic ut quedam ita refrigerantium nequidem discutientibus medicamentis perfecte sanentur, sed relinquunt scirrhusum quemdam tumorem in parte &c. In morbis inflammatoriis forte sæpius sic scirrhus in locis etiam non glandulosis nascitur, dum per frequentes nimis venæ sectiones, debilitatis viribus, non valet impetus vitalis liquidi solvere obstruentes moleculas ultimis vasorum angustiis impactas, neque blanda suppuratione separare. Inde forte post pleuritidem totius Pleuræ, imo & pulmonis pleuræ accretionem pars in scirrhum indurescit. Partium enim membranacearum, post infelicem validarum inflammationum curam, mire observata fuerunt degeneraciones. In Pleuritidis historia postea dicitur, aliquando & Pericardium inflammari, & forte sæpius, quam putatur. Et in cadaveribus inventum fuit, tenuissimam illam membranaceam cordis capsulam miro modo inspissatam, imo & induratum fuisse, post pectoris morbos diuturnos. Sic in cadavere nautæ, qui gravissimo asthma, & tussi laboraverat, tandemque hydropico tumore abdominis, scroli, crurum detentus perierat, inveniebatur inter alia mala pericardium pollicis crassitiam æquans, cordi firmiter accretum, & cartilaginea fere duritie, sic ut vix cultro cederet (p). Licet enim, per morbos mutato Pericardio, hic invenerint glandulosam fabricam *Malpighius* (q) & *Santorius* (r), tamen videtur ipsa membranacea substantia Pericardii in casu modo recitato degenerasse, cum non invenirentur folliculi dilatati, & indurati, sed totum Pericardium cartilagineum factum esset.

Lac stagnans &c. Videantur illa, quæ in Commentariis paragraphi præcedentis de hac re dicta sunt. Inprimis frequens ab hac causa scirrhus in mulierum lactantium mammis oritur, dum suppurationem metuentes inflammatas mammæ igni exponunt, vel spiritu vini calido fovent. Minuitur saepe sic tumor, dissipata, vel per papillas affluente

(n) De caus. & Sign. Morbor. Diuturn. Lib. I. cap. 13. pag. 42.
 (o) Lib. III. cap. 68. pag. 54.
 (p) Acta Physico-Medica &c. Vol. 2. Observ. 30. pag. 48.
 (q) In Epistola ad Societ. Londin. de struct. glandul. congl. &c. pag. 7. edit. Londin.
 (r) Observat. Anatom. pag. 142.
 (s) Juvenal. Lib. I. Sat. 2. v. 52.

tenuissima parte lactis in ductibus lactiferis stagnantis; sed residuum crassum manet, & scirrhum saepe nulla arte resolubilem facit.

Contusio. Videantur Commentaria §. 324.

Attritus validus. Inde enim inflammatio & omnes ejus sequelæ nasci poterunt. In publicis prostitulis toties observata fuerunt condylomata scirrhusa, in vagina a nimio attritu nata: In illis vero, quibus circa jecur ulcerosum turpior longe libidavit, similia mala apparent, dum

----- *podice levi*
Caduntur tumide, medico vidente, marisce (s)

Anthrax. Quid sit, in Commentariis §. 416. dictum fuit: quando nempe a subita & validissima inflammatione cutis, una cum panniculi adiposi parte subjecta, in siccam & duram convertitur escharam; cujus curatio in eo consistit, ut per supurationem in omni ejus ambitu solvatur a partibus vivis, & excidat. Hoc autem si obtineri nequeat, sedata inflammatione partium vicinarum, manebit scirrhosus talis tumor; inprimis si loca glandulosa tale malum occupaverit.

Bubo. Generali fere significatione glandularum tumores, in diversis etiam corporis partibus ortos, sic vocatos fuisse, in Commentariis §. 416. monitum fuit; potissimum tamen hoc nomen datur glandulis inguinalibus tumentibus. Frequentissime tales tumores a Venereo contagio nascuntur, & saepe diu manent, ad optima quævis remedia rebelles.

Ulcus premature clausum. Frequenter observatur, dum phlegmone in abscessum conversa est, mediam loci partem omnino emollitam & maturatam esse, licet totus ambitus tumoris adhuc durus sit (vide Commentaria §. 402. n. 2.): unde abscessus talis non cito aperiendus est. Sed accidit aliquando, in vertice mucronato abscessus tensa integumenta, & cataplasmatibus macerata, sponte rumpi, & exitum dare puri contento, reliqua autem adhuc cruda & dura manere. Nisi tunc apertum maneat tale ulcus, & simul suppurationem excitantibus remediis tegatur locus, saepe scirrhusa durities manet satis diu; quæ tamen in locis non glandulosis sensim plerumque dissipari solet. Ubi vero in mammis, post male curatam suppurationem, talis durities manet, saepe scirrhum non resolubilem relinquit. Numquam tamen frequentius ab hac causa scirrhus oritur, quam in bubonibus Venereis, quando hi suppurati aperiuntur ante perfectam maturationem, vel his apertis Chirurgi, longæ curæ pertæsi, exsiccantibus consolidationem aperti ulceris tentant: tunc enim semper aliquid scirrhusi relinquitur.

Materies atrabiliaria sanguinis, bilisve. Quotiescumque sanguini arterioso perit fluidissima pars, sive per motus corporis vehementes, sive per protractas mentis exercitaciones; tunc illud, quod superest, colore solito nigrius, tenacitate picea fere, ex oleo crasso sanguinis & terrestri ejus parte simul unitis, immeabile fit, & majori cum difficultate per minimas vasorum angustias trans-

fit: obstructionibus hinc producendis aptissima est hæc materies, & vocatur *Atrabilis*. Ubi vero bilis proprie dicta in suo folliculo stagnat, miramentositatem acquirere potest, & sæpissime in calculos concretiones degenerat. Tenax talis amurcosa materia a bile stagnante & inspissata orta etiam vocatur *Atrabilis*; longe tamen acrior, longe facilius putrescens, quam prior ex sanguinis crassamento nata. Poterit ultima hæc species totam bilis officinam turbare, & obstruere loca, quibus continetur, & postea putredine accedente pessima quævis mala facere. Prior autem species scirrhis producendis imprimis apta videtur, cum sanguis lentore tali inquinatus facillime in fabrica intricatissima glandularum hæreat. Docent observationes prædictæ, frequentissime scirrhus inveniri in talibus corporibus, quæ ex sua peculiari idiosyncrasia in atrabiliarium temperiem inclinant; cujus signa in *Celeberrimi Boerhaavii Institutionibus Medicis* §. 896. enumerantur. Veteres Medici semper fere atram bilem, tanquam scirrhi & cancri causam, incusaverunt: imo *Galenus* (t) hanc solam cancri originem tantum agnoscit, quando atrabiliarium humor collectus in corpore, neque per Hæmorrhoides, vel varices evacuatus, neque ad cutim propulsus, ad alias corporis partes deferretur. Atque in hac opinione confirmabatur, dum in partibus sic affectis venæ atro & crasso sanguine plenæ conspiciuntur: quare autem hoc fiat, postea in cancri historia §. 497. dicitur. Magna effectuum scirrhi & atræ bilis similitudo evincit, saepe illum ab hac oriri. Tenax enim & piceus humor atrabiliaris dictus, viscerum abdominalium vasa plerumque replet & obstruit, & chronicos maxime morbos facit. Ubi vero a quacunque causa incipit fundi & corrumpi simul stagnans ille humor, incredibili malignitate furit (vocabatur tunc, *atra bilis turgens vel mota* Veteribus Medicis) & febres acutissimas cito lethales etiam in frigidissimis corporibus excitat; dysenterias pessimas &c. viscerum erosiones, animi deliquia, mortem subitam saepe producit. Sed & scirrhus diu potest hære in corporis partibus, vix nocens, nisi adjacentia vasa multum comprimant: si vero vel sponte, vel imprudenti medela, incipiat moveri vetusti scirrhi materia, in horrendum cancrum brevi degenerat.

Maxime cessante consueto menstruo. Maximæ mutationes in muliebri corpore fiunt illo tempore, dum menstrua primo prodire incipiunt; uti etiam postea, quando cessant in effectis. Observationes omnium fere Medicorum docent, circa illud tempus in utero & ovariis saepe ab infarctis vasis scirrhus natos fuisse. Mammis autem cum utero tantus consensus est, ut, simul ac impediatur sanguinis uterini libera excretio, incipiant turgere, uti in gravidis mulieribus patet, & in puerperis, quando lochii cessantibus, vel minutis multum, mammae attolluntur lacte turgidæ: Ideo non mirum erit, cessante fluxu menstruo consueto, mammae affici, illarum vasa distendi, & scirrhus nasci. Sic etiam frequentissime observatur, scirrhus ab aliis causis natos circa hoc tempus augeri mole, & saepe in cancrum mutari. Pulchre hæc notavit *Hippocrates* (u) dicens: *Conclisi uteri menses ad mammæ re-*

mittunt. Postquam autem enumeravit plurima symptomata, quibus deceptæ mulieres se tunc gravidas credunt, subjungit sequentia: *Et in mammis tubercula dura oriuntur, quedam quidem majora, quedam vero minoræ. Hæc autem minime suppurant, sed semper duriora sunt, & ex illis occulte cancri nascuntur.* Ex propriis observatis conclusit *Dionysius* (v), ex viginti mulieribus, quæ cancro laborant, quindecim hoc malo affici intra quadragesimum quintum & quinquagesimum ætatis annum additque, se in itinere per Galliæ provincias in singulis fere urbibus plures hoc morbo affectas vidisse in cœnobiiis, semper autem circa modo dictum ætatis tempus; vel, si in junioribus occurreret malum, menstrua sanguinis evacuatio deficiebat in illis. Imo a retentis vel parcius fluentibus menstruis glandulosa alia corporis loca in tumores attolli, docuit *Hollerius* (vv) dicens, se uno anno vidisse plus quam ducentas puellas, quibus medio vere, non satis exeunte sanguine menstruo, tumores in inguinibus nascebantur. Et in illo casu, cujus mentio in Commentariis præcedentis paragraphi facta fuit, sana hætenus mulier circa quadragesimum sextum ætatis annum subito suppressis menstruis, ægrotare incepit; & postea in cadavere Mesenterium, Pancreas, Ventriculus, Pylorus, scirrhusa inventa fuerunt. Ex quibus omnibus satis patet, quantum ad scirrhum producendum, vel augendum, si præexistit, possit facere consueti fluxus menstrui cessatio.

Vel Hæmorrhoidali fluxu. Cum atrabiliaris humor, uti patebit postea in Capitulo de Melancholia, saepe solet deponi versus abdomipalia viscera, & ibi plurima, & satis mirabilia mala facere; nihil commodius videtur, quam per Hæmorrhoidalia vasa tenacem & saepe piceum fere sanguinem dimitti, atque hoc in melancholicæ temperiei hominibus frequenter observatur. Unde *Hippocrates* (x) laudavit Hæmorrhoides, si melancholicis contingerent. Ubi ergo atrabiliaria materies, solito Hæmorrhoidali fluxu evacuari consueta, hoc suppressio retinetur; pertinacissimis obstructionibus in locis glandulosis producendis occasionem dare potest; uti paulo ante in eadem hac paragrapho dictum fuit.

Lapidescens, crassa, austera, gypsea, materies. Nisi constaret numerosis experimentis, vix crederetur, etiam in tenuissimis & limpidissimis corporis nostri humoribus hære materiam, unde durus satis potest crescere calculus. *Lympida* & tenuis urina, per minimas fistulas renales a sanguine secreta, toties calculosis concretionibus originem dat; non tantum, ubi in pelvi, ureteribus, aut vesica stagnat collecta, verum etiam ipsis renibus, quæ aliquando toti calculosi inventi fuerunt. Plurimos calculos renales vidi excretos, qui pedunculos habebant, quibus fistulis renalibus inhæsisse videbantur; dum reliqua illorum superficies globosa apparebat. Ex glandula sublinguali calculum educunt vidi. In ipso abdominis cavo, quod tenuissimo exhalante rore tantum madet, calculi inventi sunt. In cerebri substantia, & in omnibus fere corporis locis, deprehensi sunt; uti postea in calculi historia latius dicitur. Si ergo similes concretiones circa loca glandulosa fiant, pertinacissimi nascuntur scir-

(t) Method. Med. ad Glauco. I. II. c. 12. Chart. T. X. p. 389.
 (u) De Mulierum Morbis I. II. c. 20. Chart. T. VII. p. 207, 208.
 (v) Cours d' Operations de Chirurgie Demonstr. 9. p. 314.
 (vv) Comment. 2. in L. III. Coac. Hippocr. n. 40. p. 346.
 (x) Aphor. 12. Sect. VI. Chart. T. IX. p. 207.

scirrhii. Variam autem duritiem in calculis in corpore humano natis observare licet: aliquando durissimi sunt, ut in vesicæ calculis imprimis observatur: quandoque longe molliores & friabiles, uti imprimis sunt illi, qui in bile concreverunt, imo & albos friabiles, gypsum fere referentes, tussi pulmonibus excretos vidi: & in Commentariis præcedentis paragraphi ex *Parei* observationibus constat, glandulas mesenterii scirrhosas, gypsum materia turgidas inventas fuisse.

Vita tristes. Dicitur postea in Commentariis §. 1090. in morbis melancholicis mirum hoc observari, quod nempe atra bilis in sanguine prædominans, & imprimis jam circa viscera abdominalia hærens, miram anxietatem, & moerorem insuperabilem producat, cujus tædio violentas aliquando manus sibi inferunt miseri. Sed non hoc tantum, verum etiam quod validi animi affectus, & imprimis moestitia, similem materiam in sanguine producant, & in viscerum abdominalium vasis figant. Cum ergo vita tristis atrabiliarium materiam producere possit, patet ex ante dictis, quod & scirrho dare originem valeat.

Vitus durus. Inter causas Melancholiz recensentur §. 1093. etiam cibi austeri, duri, terrestres, sicci, diu assumti, imprimis si simul quiescat & torpeat corpus: unde literatis toties pertinacissimæ sunt in visceribus abdominalibus obstructions, dum

§. 486. **E**ffectus scirrhii nati, occupare aucta mole vicina, ea premere, comprimere; lægranas, paralyses, atrophias, sphacelos, sterilitatem, partum difficilem, volvulum, & multa similia mala producere, quæ ex natura & officio lassi, & comprimentis, facile deduci queunt.

Pars scirrhosa augetur magnitudine: sed hoc fieri nequit, quin vasa partium scirrho adjacentium angustentur, imo & aliquando comprimantur integre. Ideo inter causas obstructionum, quæ externa vasorum compressione illorum cava ardeant, numerantur etiam scirrhosi tumores (vide §. 112. num. 1.) Innumeri ergo, illique penitus diversi effectus scirrhii esse possunt, pro varietate partium, quæ in scirrhum induruerunt, & diversis functionibus vicinorum, quæ a scirrho crescente comprimuntur. Sic scirrhosus ab externa causa, in corpore euchymo natus, mammam occupans, sæpe in feram usque senectam innocuus manet: ubi idem malum in oesophago, vel vicinis partibus, quæ tumentes illius cavum ardeant & comprimere possunt, hæret; omni deglutitorum in ventriculum transitu impedito, post Tantali poenas sæpe per menses toleratas, inevitabilis mors sequitur. Sufficiet ergo generales fontes hic indicare, unde scirrhii nati effectus deduci possunt: singularium autem malorum, quæ a scirrho ut causa sequuntur in corpore humano, cognitio a functionibus partium affectarum læsis pendet. Quædam tamen ex præcipuis enumerantur hac parâg.

Inflammationes, suppuraciones, gangrenas, sphacelos. In §. 375. ubi de inflammationis causis agitur, dictum fuit, omnes obstructionum causas inflammationem facere posse: sed, uti modo dictum fuit, inter causas obstructionum, quæ externa compressione vasa ardeant, etiam scirrhosus numeratur; adeoque hæc res patet. Natam autem inflammationem sequi possunt omnes ejus effectus; adeoque & suppuratio & gangræna & sphacelus. Notandum tamen in scirrho exquisito & confirmato suppuracionem nunquam fieri, sed quidem in partibus vi-

carnibus & piscibus fumo, sale, aere induratis, fabis, pisces &c. utuntur frequentius; interimque mentem acriter, corpus vero minime, exercent; solent hi semper magno suo damno experiri, duriora hæc messorum illis relinquenda esse; mollissima autem olera, lactucam, intybum, cichorea &c. sapientum ventribus amica esse, una cum teneris juniorum animalium carnibus &c. Dum farinosi crudis nec fermentatis pauperum infantes vescuntur, misellis abdomen in tumorem attollitur, tenellis visceribus insuperabili lentore infarctis. A fructibus austeris immaturis avidè comestis rusticorum pueri similia mala patiuntur.

Hereditaria labe. Phthisim, Epilepsiam, Podagram, ex parentibus in prolem transire, funestis toties exemplis constat: idem & de pluribus aliis morbis forte verum est. Tales autem morbi hereditarii, si non penitus incurabiles, saltem ab omnibus Medicis curari difficillimi habentur. Solebat hæc occasione suis auditoribus dicere Celeberrimus Auctor, quod familiam novisset, in qua omnes certo ætatis termino fiebant icterici; tandemque, nullis remediis cedente malo, Hydrofici peribant. In cadaveribus, (quæ incidenda Medicis libenter concedebant, ut funesti huic familiæ mali causa detegere, & postea curari vel præcaveri posset) inveniebatur hepar scirrhosum.

cinis a scirrho tumente compressis. Præterea in Commentariis §. 422. p. ex observationibus *Hildani* constat, a tumore scirrhoso venam cavam comprimente illo in loco, ubi in binas iliacas finditur, in utroque crure Gangrænam natam fuisse; quam sphacelus sequebatur ad genua ascendens & mors.

Paralyses. Ut fiant motus musculorum voluntarii, requiritur liberum commercium inter cerebrum & musculos per nervos: si ergo scirrhosus nervum ad musculum tendentem in toto hoc itinere a cerebro ad musculum usque alicubi compresserit, erit musculus ille paralyticus. Si jam ingens truncus nervosus ad partem quandam corporis tendens a tali causa comprimatur, erit perfecta paralyticus illius membri. Dum subaxillares glandulæ, scirrhosæ factæ & tumidæ valde premunt vicinos truncos nervos, patet facile, inde paralyticum nasci posse. Vidi in muliere sexagenaria dextram mammam totam scirrhosam, & dein glandulas sub axilla dextra admodum tumidas pariter induruisse; unde primo maximus dolor in toto brachio dextro, dein stupor, & incipiens paralyticus. Simul in colli dextro latere glandulæ tumidæ admodum & duræ erant, & frequentia animi deliquia; forte a pari vago & intercostali ejusdem lateris compressis.

Atrophias. Dictum fuit in Commentariis §. 161., quod, si arteria major tota sic discindatur, ut postea nullus amplius sanguis ad partes suppositas venire possit, tunc omnia illa, quæ ab hoc trunco vitale sanguinem accipiebant, emori, sublato omni vitalis liquidi influxu; simulque notabatur ibidem, duplici modo hoc fieri: vel enim stagnabant liquida non amplius propulsa motu sanguinis arteriosi, & corrumpebantur; unde putrida & lenta Gangræ-

na fiebat: vel humores in partibus suppositis relictis, propria contractione vasorum transibant in venas, quæ musculorum vicinorum turgentium ope humores receptos cor versus revehant: sic omni liquido orbata vasa collabuntur, latera collapsa concreverunt inter se, & partis moles minuitur quotidie; donec tandem arefacta omnia Mumiam fere referant: uti ibidem miro casu probatum fuit. Facile patet, eadem mala fieri debere, si scirrhosus mole arteriam ad partem quandam corporis tendentem compresserit sic, ut omnis sanguinis transitus impediatur.

Sterilitatem. In utroque sexu sterilitatem nasci posse, si organa generationis dicata in scirrhum induruerint, sic ut inde illorum functio aboleatur vel depravetur, nullus dubitat. Testiculos v. g. in viris scirrhescere posse, plurimis observatis constat. Verum cum in mulieribus plures adhuc requirantur conditiones, omnino necessariæ, ut non tantum sciendantur hominis primordia, sed in utero hæc possint retineri, foveri, ali ad perfectæ maturitatis tempus usque; facile patet, longe frequentiores esse sterilitatis causas in sexu feminino. Observata jam docuerunt, scirrhosos tumores, vel in ipsis partibus genitalibus natos, vel in locis vicinis ortos, mole sua omnia vicina comprimentes, frequentem fatis dedisse sterilitati causam. In obesis mulieribus omentum crassius factum uteros comprimere sic, ut genituram suscipere nequeant, notavit *Hippocrates* (y). Si uterum os durum fuerit, aut & cervix, quod immisso digito deprehendi potest, sterilem fore mulierem, nisi curetur, in eodem loco monet. Incisis autem cadaveribus patuit sæpe, scirrhos hic latentes fuisse sterilitatis causam. Sexagenariam matronam, quæ bis nupta sterilis semper fuerat, incidit *Hildanus* (z), ut sterilitatis causam inveniret; & vidit scirrhum circa orificium uteri, qui instar annuli collum matricis cingebat, sicque claudebat ejus aperituram, ut styli acies vix immitti posset. In alia muliere, quæ primo puerperio uteri inflammatione correpta fuerat, & postea sterilis manserat, invenit post mortem scirrhum, ovi anserini magnitudine ante orificium uteri sic locatum, ut omnem aditum versus uterum præcluderet, tamque pertinaciter adhærentem, ut nullo modo avelli potuerit (a). Vaginam uteri totam scirrhosam vidi, & in omni suo ambitu adeo tumentem, ut vix styli admittere posset. Sæpius etiam observatur in illis mulieribus, quæ steriles vixerunt, circa illud tempus, quo menstrua desinere consueverunt, cancerosam nasci uteri diathesin, quæ enormibus doloribus, acri sanie exstillante, & profusissima, vasis varicosis redditus & dein erosio, Hæmorrhagia malignitatem suam satis manifestat. Ex quibus omnibus patet, scirrhum merito inter sterilitatis causas recenseri.

Partum difficilem. Ut utero foetus maturus exeat, requiritur, ut ejus orificium & vagina liberrime expandi possint. Si ergo partes illæ induruerint scirrho, vel & in vicina similes tumores nati compresserint hæc loca, patet facile, partum difficilem, imo sæpe impossibile omnino, fore. Verum quidem est, raro scirrhum tam cito in magnam molem extendi, ut, si non præexistit ante conceptionem, graviditatis tempore natus adeo multum no-

cere posset, dum foetus excluditur: Videretur autem scirrhosus in utero vel vagina natus sterilitatem inducere debere, unde etiam inter sterilitatis causas in observationibus modo allegatis numerabatur. Observata tamen plurima docuerunt, mulieres gravidas factas fuisse, licet parva admodum, imo nulla fere, apertura fuerit, per quam semen uteri cavum ingredi potuisset, unde non semper absoluta sterilitas sequitur, licet magnus etiam scirrhosus hæc loca occupaverit; sed semper tunc erit difficilis partus. Historia Medica plurimos casus habet, qui modo dicta confirmant; paucos adduxisse sufficiet. Mulier triginta & octo annorum primipara moriebatur inter partus dolores, neque potuit in lucem prodire foetus. In cadavere Celeberrimus *Littre* invenit matricis collum obturatum substantia glandulosa, quæ utero cohærebatur, & parvis hinc inde foraminulis perforata erat (b). Inde muliere quadragenaria primipara foetus mortuus non nisi magna difficultate potuit educi, ob nimiam pelvis osseæ angustiam. Post tres menses iterum imprægnata, circa partus tempus per biduum summis torquebatur doloribus, sine ulla oris uteri dilatatione. Distractis rudi satis instrumento, cum speculum uteri deesset, vaginæ lateribus, cicatrix concreti orificii apparuit; dumque scalpello illud discinderet Chirurgus, invenit cartilagineam fere duritiem, & omnem ambitum aperituræ uteri pluribus incisionibus dividere debuit, ut aliqua dilatatio fieri posset. Eductus fuit sic Chirurgi manu foetus mortuus, & illico misera hæc puerpera febre acuta, dolore pleuritico, & respiratione impedita correpta fuit; unde post viginti quatuor a partu horas periit (c). In cadavere foemine, quæ post partus dolores per sex dies frustra toleratos mortua fuerat, invenit *Hildanus* (d) uterum lacerum, & caput infantis in cavo abdominis hærens. Horum malorum causa erat scirrhosus, qui capitis foetus magnitudinem æquabat fere & sua mole impediverat, ne foetus exire potuerit.

Volvulum. Causa quæcumque intestinalem fistulam in quodam loco ita angustare valet, ut contenta, motu peristaltico propellenda ad anum usque, transire nequeant, terribilem hunc morbum producere poterit, unde tunc fœdo spectaculo omnia, inverso motu peristaltico versus ventriculum redeunt, & post summas anxietates, vomitu excutuntur. Ubi inflammatio tale malum comitatur, sæpe subito lethale est; sine hac autem diutius hominem affligit. Observati fuerunt & scirrhii, mole sua arctantes, vel & integre obturantes intestinalem fistulam, huic morbo originem dedisse. In cadavere hominis, qui per aliquot annos dolore fixo & continuo sub hepatis regione laboraverat, & tandem gravissima passione iliaca extinctus fuerat, invenit *Hildanus* (e) scirrhum jam exulceratum in cœci intestini fundo. Notabilem casum, qui modo dicta confirmat, vidit Celeberrimus *Borhaavius*. Festivus in nobili familia puer, calipodis ferratis in glacie currens æstuabat, dein calente ab hoc motu corpore traham ingreditur, qua pater vehabatur; sicque mansit per horulam acri satis frigori expositus. Paulo post dolorem in abdomine sensit,

(y) De natura mulieris & 10. Charter. Tom. VII. p. 692.
(z) Observ. Chirurg. Centur. 2. Observ. 65. p. 51.
(a) Ibid. Observ. 66.
(b) Academ. des Sciences l'an. 1705. Hist. p. 65. 66.
(c) Medical Essay Tom. III. p. 212. &c.
(d) Observ. Chirurg. Cent. 1. Observ. 67. p. 72.
(e) Ibidem Observ. 61. p. 49.